

Bruksela, 16 lipca 2026 r.
(OR. en)

12030/26

JAI 1016
MIGR 207
ASIM 43
RELEX 1039
FRONT 138
FIN 1091
COHAFA 68
ECOFIN 1024
CADREFIN 341

PISMO PRZEWODNIE

Od:	Sekretarz generalna Komisji Europejskiej (podpisała dyrektor Martine DEPREZ)
Data otrzymania:	16 lipca 2026 r.
Do:	Thérèse BLANCHET, sekretarz generalna Rady Unii Europejskiej
Nr dok. Kom.:	COM(2026) 371 final
Dotyczy:	KOMUNIKAT KOMISJI DO PARLAMENTU EUROPEJSKIEGO I RADY Dziesiąte sprawozdanie roczne w sprawie Instrumentu Pomocy dla Uchodźców w Turcji

Delegacje otrzymują w załączeniu dokument COM(2026) 371 final.

Załącznik: COM(2026) 371 final

KOMISJA
EUROPEJSKA

Bruksela, dnia 16.7.2026 r.
COM(2026) 371 final

KOMUNIKAT KOMISJI DO PARLAMENTU EUROPEJSKIEGO I RADY

Dziesiąte sprawozdanie roczne w sprawie Instrumentu Pomocy dla Uchodźców w Turcji

Spis treści

1. Wprowadzenie.....	1
1.1. Turcja a kryzys uchodźczy.....	1
1.2. Reakcja UE na kryzys i ustanowienie instrumentu.....	2
2. Funkcjonowanie instrumentu	3
3. Zdolności finansowe, czas realizacji i charakter finansowania.....	4
4. Wdrażanie instrumentu.....	6
5. Monitorowanie, ocena i audyt.....	16
6. Komunikacja i eksponowanie działań.....	17
7. Wnioski i dalsze działania	18

1. Wprowadzenie

Zgodnie z art. 8 ust. 1 decyzji Komisji C(2015) 9500¹ („decyzja”) Komisja ma obowiązek systematycznie informować Parlament Europejski i Radę o wdrażaniu Instrumentu Pomocy dla Uchodźców w Turcji („instrument”). Zgodnie z art. 8 ust. 2 decyzji Komisja jest zobowiązana do składania Parlamentowi Europejskiemu i Radzie dorocznych sprawozdań z wdrażania instrumentu. Pierwsze takie sprawozdanie opublikowano w marcu 2017 r.² Wszystkie sprawozdania roczne można znaleźć na stronie internetowej Instrumentu Pomocy dla Uchodźców. Niniejsze dziesiąte sprawozdanie roczne opiera się na danych do stycznia 2026 r. włącznie.

1.1. Turcja a kryzys uchodźczy

Ze względu na swoje położenie geograficzne Turcja jest ważnym krajem przyjmującym i tranzytowym dla uchodźców i migrantów. Według danych dostarczonych przez rząd turecki w styczniu 2026 r. w kraju tym przebywało 2 339 543 Syryjczyków objętych tymczasową ochroną oraz ponad 300 000 zarejestrowanych migrantów, pochodzących głównie z Afganistanu, Iraku, Iranu i Somalii^{3,4}. Miało to duży wpływ na społeczności przyjmujące. Przedłużająca się obecność syryjskich uchodźców i stały napływ osób o nieuregulowanym statusie z Afganistanu do Turcji stanowią coraz większe wyzwanie dla spójności społecznej między uchodźcami, migrantami i społecznościami przyjmującymi. Po upadku reżimu al-Assada w grudniu 2024 r., według danych dostarczonych przez władze Turcji, ponad 600 000 Syryjczyków powróciło do Syrii. UNHCR monitoruje dobrowolne powroty z Turcji i w okresie od 8 grudnia 2024 r. do 30 stycznia 2026 r. odnotowała dobrowolny powrót ponad 453 000 Syryjczyków. W sumie ok. 1,3 mln osób powróciło dobrowolnie do Syrii od 2016 r. do lutego 2026 r. UNHCR jest obecne na przejściach granicznych i monitoruje dobrowolne powroty, przeprowadzając indywidualne rozmowy. Władze tureckie podkreśliły, że powroty powinny być dobrowolne, bezpieczne, godne i dobrze zorganizowane.

Na szlaku wschodnioróżdziemnomorskim liczba wykrytych przypadków nielegalnego przekroczenia granicy ogólnie nadal spadała, co pokazuje, że współpraca może przynieść rezultaty, ale zagrożenia nie zniknęły. W 2025 r. na szlaku wschodnioróżdziemnomorskim najczęściej wykrywane były osoby następujących narodowości: Afgańczycy (27 %), Sudańczycy (18 %), Egipcjanie (16 %), Banglijczycy (7 %) i Syryjczycy (6 %). Liczba przypadków nielegalnego przekraczania granicy przez obywateli Syrii gwałtownie spadła (-88 %). Głównymi punktami wyjazdu na tym szlaku były Turcja (62 %) i Libia (38 %). Na

¹ Decyzja Komisji C(2015) 9500 z dnia 24.11.2015 w sprawie koordynacji działań Unii i państw członkowskich przy użyciu mechanizmu koordynacji – Instrumentu Pomocy dla Uchodźców w Turcji.

² https://enlargement.ec.europa.eu/document/download/9dc8736f-c734-48be-8678-aca919a6a1bf_en.

³ <https://en.goc.gov.tr/irregular-migration>.

⁴ Jedną ze specyficznych cech systemu azylowego w Turcji wiąże się z faktem, że kraj ten podpisał Protokół nowojorski z 1967 r. do konwencji genewskiej z 1951 r. z zastrzeżeniem. W związku z tym zdecydowana większość uchodźców w Turcji nie może występować o pełnoprawny status uchodźcy, a jedynie o status „warunkowy”, który, o ile zostanie przyznany, ogranicza pobyt w kraju do momentu, kiedy uchodźca o uznanym statusie zostanie „przesiedlony do kraju trzeciego”.

zewnętrznych granicach morskich ryzyko i liczba ofiar śmiertelnych są nadal znaczne, a zorganizowane siatki przestępcze często wykorzystują osoby znajdujące się w trudnej sytuacji, umożliwiając nielegalne przekraczanie granicy przepełnionymi i niespełniającymi norm statkami.

Turcja w dalszym ciągu podejmuje bardzo istotne działania związane z przyjmowaniem i zaspokajaniem potrzeb uchodźców i migrantów oraz potwierdza swoje zaangażowanie w realizację oświadczenia UE–Turcja z dnia 18 marca 2016 r.⁵ („oświadczenie”). W 2025 r. oświadczenie wciąż przynosiło konkretne pozytywne efekty.

W ramach systemu przesiedleń „jeden za jednego” określonego w oświadczeniu w okresie od kwietnia 2016 r. do grudnia 2025 r. przesiedlono z Turcji do UE ponad 44 046 osób. Państwa członkowskie UE zawiesiły przesiedlenia z Turcji w następstwie zmiany politycznej w Syrii w grudniu 2024 r. Całkowita liczba osób odesłanych z wysp greckich do Turcji w ramach systemu „jeden za jednego” od 2016 r. wyniosła 2 253. Jako że władze tureckie nie odwołały swojej decyzji z marca 2020 r. o zawieszeniu operacji powrotowych przewidzianych w oświadczeniu z powodu pandemii COVID-19, od tamtej pory nie przeprowadzono żadnych operacji powrotowych pomimo wielokrotnych wniosków ze strony Komisji i władz greckich.

Na posiedzeniu w październiku 2020 r. Rada Europejska zgodziła się na uruchomienie pozytywnej agendy UE–Turcja. Określono cztery obszary priorytetowe: (i) poprawa funkcjonowania unii celnej oraz wznowienie dyskusji w sprawie jej modernizacji; (ii) migracja i wsparcie dla uchodźców; (iii) dialogi wysokiego szczebla; oraz (iv) kontakty międzyludzkie i mobilność. Rada Europejska na posiedzeniu w czerwcu 2021 r. potwierdziła gotowość UE do zaangażowania się wraz z Turcją w stopniowy, proporcjonalny i odwracalny sposób w działania mające na celu zwiększenie współpracy w wielu obszarach będących przedmiotem wspólnego zainteresowania, przy zachowaniu ustalonych warunków określonych w marcu 2021 r. i we wcześniejszych konkluzjach Rady Europejskiej. W odpowiedzi na apel Rady Europejskiej wystosowany na posiedzeniu w dniach 29–30 czerwca 2023 r. do Wysokiego Przedstawiciela i Komisji o przedłożenie sprawozdania na temat aktualnej sytuacji w stosunkach UE–Turcja 29 listopada 2023 r. opublikowano wspólny komunikat. Przedstawiono w nim kilka propozycji ożywienia stosunków, w tym w zakresie zarządzania migracjami oraz wsparcia finansowego dla uchodźców i społeczności przyjmujących. Dwukrotnie odbył się dialog wysokiego szczebla UE–Turcja dotyczący migracji i bezpieczeństwa – w listopadzie 2023 r. w Brukseli i w lipcu 2025 r. w Stambule.

1.2.Reakcja UE na kryzys i ustanowienie instrumentu

Od 2011 r. Unia Europejska wspiera Turcję w przyjmowaniu ponad 3 mln uchodźców, głównie z Syrii. W odpowiedzi na wezwanie państw członkowskich UE do udostępnienia znacznej ilości dodatkowych środków na wsparcie dla uchodźców w Turcji Komisja ustanowiła Instrument Pomocy dla Uchodźców w Turcji w drodze decyzji z dnia 24 listopada 2015 r., zmienionej 10 lutego 2016 r. oraz 14 marca i 24 lipca 2018 r. Instrument ten stanowi

⁵ <http://www.consilium.europa.eu/pl/press/press-releases/2016/03/18-eu-turkey-statement/>.

mechanizm koordynacji uruchamiania zasobów udostępnionych w ramach budżetu UE i dodatkowych wkładów od państw członkowskich włączonych do budżetu UE jako zewnętrzne dochody przeznaczone na określony cel⁶. Państwa członkowskie podjęły polityczne zobowiązanie do wpłacenia wkładów krajowych w ramach wspólnego porozumienia między państwami członkowskimi UE a Komisją Europejską, przyjętego 3 lutego 2016 r. i zaktualizowanego po uzgodnieniu drugiej transzy instrumentu⁷. Wspólne porozumienie ustanawia również warunki udzielania wsparcia.

18 marca 2016 r. szefowie państw i rządów UE oraz Turcji potwierdzili swoje zobowiązanie do realizacji wspólnego planu działania i uzgodnili dalsze działania mające na celu pogłębienie stosunków między Turcją a UE oraz rozwiązanie kryzysu migracyjnego⁸. Turcja i UE uznały, że potrzebne są dalsze szybkie i zdecydowane działania. Dokładniej rzecz biorąc, w oświadczeniu UE–Turcja podpisanym 18 marca 2016 r. wezwano do wyeliminowania migracji nieuregulowanej z Turcji do UE przez zakłócenie modelu działalności przemytników oraz zaoferowanie migrantom alternatywy, która nie wiąże się z narażaniem życia, oraz do przyspieszenia procesu wdrażania instrumentu.

Na pierwszą transzę instrumentu (2016–2017)⁹ przeznaczono łącznie 3 mld EUR, a na drugą transzę (2018–2019) udostępniono dodatkowe 3 mld EUR, co daje łączną kwotę 6 mld EUR, finansowaną w równym stopniu z budżetu UE i wkładów dwustronnych państw członkowskich. Do 31 grudnia 2020 r. Komisja podpisała umowy na pełną pulę środków operacyjnych instrumentu, zaś do końca 2025 r. wypłacono niemal 5,9 mld EUR.

2. Funkcjonowanie instrumentu

Omawiany instrument stanowi mechanizm koordynacji, który umożliwia sprawne, skuteczne i wydajne świadczenie pomocy UE na rzecz uchodźców w Turcji przy jednoczesnym zapewnieniu należytego zarządzania finansami. Zapewnia on optymalne wykorzystanie istniejących unijnych instrumentów finansowych w formie pomocy humanitarnej lub rozwojowej w celu zaspokojenia w kompleksowy i skoordynowany sposób potrzeb uchodźców i społeczności przyjmujących¹⁰.

⁶ Zewnętrzne dochody przeznaczone na określony cel na podstawie art. 21 ust. 2 lit. b) rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE, Euratom) nr 966/2012 z dnia 25 października 2012 r. w sprawie zasad finansowych mających zastosowanie do budżetu ogólnego Unii oraz uchylającego rozporządzenie Rady (WE, Euratom) nr 1605/2002 (Dz.U. L 298 z 26.10.2012, s. 1, ELI: <http://data.europa.eu/eli/reg/2012/966/oj>) w odniesieniu do wkładów w 2016 r. i do dnia 1 sierpnia 2018 r. oraz na podstawie art. 21 ust. 2 lit. a) ppkt (ii) rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE, Euratom) 2018/1046 z dnia 18 lipca 2018 r. w sprawie zasad finansowych mających zastosowanie do budżetu ogólnego Unii, zmieniającego rozporządzenia (UE) nr 1296/2013, (UE) nr 1301/2013, (UE) nr 1303/2013, (UE) nr 1304/2013, (UE) nr 1309/2013, (UE) nr 1316/2013, (UE) nr 223/2014 i (UE) nr 283/2014 oraz decyzję nr 541/2014/UE, a także uchylającego rozporządzenie (UE, Euratom) nr 966/2012 (Dz.U. L 193 z 30.7.2018, s. 1, ELI: <http://data.europa.eu/eli/reg/2018/1046/oj>).

⁷ <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-11329-2018-INIT/en/pdf>.

⁸ <http://www.consilium.europa.eu/pl/press/press-releases/2016/03/18-eu-turkey-statement/>.

⁹ Wspomniana kwota 3 mld EUR została udostępniona dodatkowo do kwoty 345 mln EUR przyznanej Turcji przez Komisję w odpowiedzi na syryjski kryzys uchodźczy jeszcze przed rozpoczęciem wdrażania tego instrumentu i miała charakter uzupełniający w stosunku do pomocy dwustronnej państw członkowskich.

¹⁰ Decyzja Komisji C(2015) 9500 z 24.11.2015, art. 2 – Cele instrumentu.

Komitet sterujący instrumentem przedstawia wytyczne strategiczne w sprawie priorytetów, rodzajów wspieranych działań, przydzielanych kwot, uruchamianych instrumentów finansowania, a także w sprawie warunków dotyczących wdrażania zobowiązań Turcji w ramach wspólnego planu działania UE–Turcja z dnia 29 listopada 2015 r. („wspólny plan działania”)¹¹.

Nadal istotne znaczenie mają trwałość projektów realizowanych w ramach instrumentu i współodpowiedzialność władz tureckich. Znaczenie trwałości i wpływu podkreślono zarówno w zaleceniach zawartych w drugim sprawozdaniu specjalnym Europejskiego Trybunału Obrachunkowego z kwietnia 2024 r., jak i w zaleceniach z niezależnej oceny końcowej instrumentu z listopada 2025 r. Priorytetowe obszary wsparcia określono w oparciu o kompleksową i niezależną ocenę potrzeb, która została zaktualizowana w 2018 r.

W ramach instrumentu koordynuje się środki finansowe pochodzące z następujących instrumentów finansowania zewnętrznego¹²: (i) pomocy humanitarnej; (ii) Europejskiego Instrumentu Sąsiedztwa; (iii) Instrumentu Finansowania Współpracy na rzecz Rozwoju; (iv) Instrumentu Pomocy Przedakcesyjnej (IPA); oraz (v) Instrumentu na rzecz Przyczyniania się do Stabilności i Pokoju. Środki finansowane z budżetu UE wdrażane są zgodnie z mającymi do niego zastosowanie zasadami finansowymi oraz uregulowaniami dotyczącymi zarówno zarządzania bezpośredniego, jak i pośredniego. Wdrażanie środków pomocy jest uzależnione od ścisłego przestrzegania przez Turcję zobowiązań określonych we wspólnym planie działania i w oświadczeniu.

3. Zdolności finansowe, czas realizacji i charakter finansowania

Instrument obejmuje łączny budżet w kwocie 6 mld EUR uruchamiany w dwóch transzach. W ramach drugiej transzy kontynuowano realizację 11 projektów. Okres ich wdrażania przedłużono ze względu na pandemię COVID-19, trzęsienia ziemi w lutym 2023 r. i utrzymującą się wysoką inflację w Turcji. Ostateczna wypłata w ramach sześciu projektów jest nadal w toku, natomiast działania w ramach pięciu interwencji oczekują na zakończenie.

W ramach pierwszej transzy wyasygnowano 3 mld EUR, w tym 1 mld EUR z budżetu UE i 2 mld EUR od państw członkowskich w formie dwustronnych wkładów. W przypadku drugiej

¹¹ Zob. art. 5 ust. 1 decyzji Komisji C(2015) 9500 zmienionej decyzją Komisji C(2016) 855.

¹² Wkłady z Europejskiego Instrumentu Sąsiedztwa i Instrumentu Finansowania Współpracy na rzecz Rozwoju zostały przesunięte i wdrożone odpowiednio w ramach Instrumentu Pomocy Przedakcesyjnej i funduszu powierniczego UE. Zasadniczo wszystkie wkłady z instrumentu wniesione na rzecz regionalnego funduszu powierniczego Unii Europejskiej w odpowiedzi na kryzys w Syrii (z Instrumentu Pomocy Przedakcesyjnej i w mniejszym stopniu z Instrumentu Finansowania Współpracy na rzecz Rozwoju) zostały wdrożone jako pomoc pozahumanitarna.

transzy również wyasygnowano 3 mld EUR, w tym 2 mld EUR z budżetu UE i 1 mld EUR ze środków pochodzących od państw członkowskich¹³.

Jeżeli chodzi o środki z budżetu UE, z przeznaczonej na lata 2016–2017 i pochodzącej z budżetu UE kwoty 1 mld EUR w 2016 r. uruchomiono środki w wysokości 250 mln EUR, a w 2017 r. – środki w wysokości 750 mln EUR. Z przeznaczonej na lata 2018–2019 i pochodzącej z budżetu UE kwoty 2 mld EUR w 2018 r. uruchomiono środki w wysokości 550 mln EUR. Pozostała kwota została uruchomiona w 2019 r.

W ramach pierwszej transzy, państwa członkowskie przekazały na potrzeby instrumentu: 677 mln EUR w 2016 r., 847 mln EUR w 2017 r., 396 mln EUR w 2018 r. i 80 mln EUR w 2019 r. W ramach drugiej transzy państwa członkowskie przekazały 68 mln EUR w 2018 r., 202 mln EUR w 2019 r., 265 mln EUR w 2020 r., 166 mln EUR w 2021 r. i 165 mln EUR w 2022 r.; ostatnie płatności w 2023 r. wyniosły 134 mln EUR. Wkłady państw członkowskich przekazano bezpośrednio do budżetu UE w formie zewnętrznych dochodów przeznaczonych na określony cel, a następnie przypisano odpowiednio do linii budżetowych przeznaczonych na Instrument Pomocy Przedakcesyjnej i pomoc humanitarną.

Utrzymano odpowiednią równowagę pomiędzy tempem wpłat dokonywanych przez państwa członkowskie *na rzecz* instrumentu a tempem pokrywanych z nich wypłat z instrumentu.

Dodatkowa pomoc UE dla uchodźców w Turcji, poza ramami instrumentu

W 2020 r. przeznaczono dodatkowe 535 mln EUR na wsparcie działań humanitarnych w Turcji poza ramami Instrumentu, która to kwota została w pełni zakontraktowana i wypłacona.

W następstwie konkluzji Rady Europejskiej z czerwca 2021 r. Komisja uruchomiła kolejne 3 mld EUR na rzecz uchodźców i społeczności przyjmujących w Turcji na lata 2021–2023, aby zapewnić ciągłość wsparcia w priorytetowych obszarach pomocy humanitarnej, podstawowych potrzeb, edukacji, zdrowia, zarządzania migracjami i kontroli granicznej. Znaczną część tych środków finansowych uruchomiono w odpowiedzi na trzęsienia ziemi w 2023 r., przy czym łącznie przeznaczono 355,6 mln EUR na wsparcie społeczno-gospodarcze i infrastrukturę.

W lutym 2024 r. Rada Europejska postanowiła przeznaczyć kolejne 2 mld EUR na lata 2024–2027 na utrzymanie skutecznej współpracy migracyjnej z państwami spoza UE, w tym na wsparcie dla syryjskich uchodźców w Turcji w ramach porozumienia w sprawie zmiany wieloletnich ram finansowych (WRF) na lata 2021–2027.

Na konferencji w sprawie Syrii, która odbyła się w maju 2024 r., Komisja zobowiązała się przeznaczyć 1 mld EUR na wsparcie uchodźców i społeczności przyjmujących w Turcji.

¹³ <https://www.consilium.europa.eu/pl/press/press-releases/2018/06/29/facility-for-refugees-in-turkey-member-states-agree-details-of-additional-funding/>.

Kwota ta obejmowała 520 mln EUR z regularnego budżetu na 2024 r. na zapewnienie kontynuacji pomocy dla uchodźców oraz 480 mln EUR pochodzące ze wspomnianego powyżej przydziału w wysokości 2 mld EUR, pozostawiając około 1,5 mld EUR na lata 2025–2027. Pakiet o wartości 1 mld EUR obejmował pięć środków dotyczących głównie: (i) edukacji (80 mln EUR); (ii) podstawowych potrzeb, opieki zdrowotnej, usług komunalnych i spójności społecznej (421 mln EUR); (iii) zarządzania migracjami i kontroli granic (398 mln EUR); (iv) rezerw na ponowne zaangażowanie Europejskiego Banku Inwestycyjnego w formie generowania potencjalnych pożyczek na inwestycje związane z uchodźcami (75 mln EUR) oraz (v) pomocy humanitarnej (26 mln EUR).

W oparciu o to zobowiązanie Komisja zaplanowała kompleksowy pakiet środków w ramach pozostałego budżetu na lata 2025–2027. Do końca 2025 r. przydzielono łącznie 1,311 mld EUR i przyjęto odpowiednie decyzje w sprawie finansowania. Z tej kwoty 1,151 mld EUR przeznaczono w ramach wieloletniego pakietu wsparcia na lata 2025–2027 na zaspokojenie podstawowych potrzeb, w tym najważniejszych potrzeb codziennych, opieki zdrowotnej i edukacji (839 mln EUR), a także na wsparcie dobrowolnych powrotów (150 mln EUR) oraz zarządzanie granicami (161 mln EUR). Ponadto 160 mln EUR przeznaczono oddzielnie na kontynuację zintegrowanego wsparcia edukacyjnego w ramach programu PIKTES (Promowanie integracji dzieci syryjskich w tureckim systemie szkolnictwa), a 40 mln EUR na pomoc humanitarną. Do przydzielenia w 2026 r. pozostaje saldo w wysokości 195 mln EUR ujęte w budżecie na 2027 r.

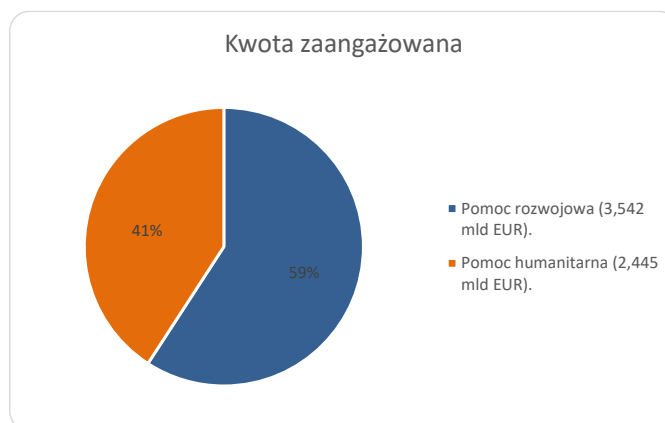
Łączne finansowanie unijne przyznane na pomoc dla uchodźców i społeczności przyjmujących w Turcji od 2011 r. wynosi 12,4 mld EUR. Obejmuje ono 345 mln EUR na pomoc dla uchodźców uruchomione w latach 2011–2016, 6 mld EUR w ramach instrumentu, 535 mln EUR finansowania pomostowego w 2020 r. oraz 3 mld EUR dodatkowego finansowania w latach 2021–2023, 1 mld EUR w 2024 r. oraz dodatkowe 1,5 mld EUR na pomoc do końca 2027 r.

4. Wdrażanie instrumentu

Instrument jest wdrażany w formie pomocy humanitarnej i rozwojowej. W ramach pierwszej transzy blisko 1,4 mld EUR przeznaczono na pomoc humanitarną, a 1,6 mld EUR – na pomoc rozwojową. Z uwagi na przedłużający się kryzys w Syrii działania w ramach drugiej transzy coraz bardziej koncentrowały się na wsparciu społeczno-gospodarczym i tworzeniu źródeł utrzymania. W ramach drugiej transzy prawie 1,06 mld EUR przeznaczono na pomoc humanitarną, a 1,9 mld EUR – na pomoc rozwojową¹⁴.

Według stanu na grudzień 2025 r. podział pomocy humanitarnej i rozwojowej w ramach instrumentu w ogólnym ujęciu przedstawia się następująco:

¹⁴ Pozostała kwota 60 mln EUR przeznaczona jest na wsparcie administracyjne i operacyjne związane z wdrażaniem instrumentu.

Szczegółowe informacje można znaleźć w tabeli projektów zamieszczonej w internecie¹⁵.

Pomoc w ramach instrumentu udzielana jest na realizację projektów. Wpłaty zależą od postępów w realizacji interwencji podejmowanych w ramach instrumentu. Wsparcie w ramach instrumentu obejmuje udzielanie pomocy zarówno uchodźcom, jak i społecznościom przyjmującym.

Pomoc humanitarna w ramach instrumentu ma pomóc uchodźcom znajdującym się w najtrudniejszej sytuacji przez zapewnianie godnych środków wsparcia w celu zaspokojenia ich podstawowych potrzeb oraz zagwarantowania im ochrony¹⁶. Pomaga ona również wyeliminować luki za pośrednictwem wyspecjalizowanych agencji i organizacji partnerskich w sektorach priorytetowych, takich jak opieka zdrowotna i edukacja. Pomoc humanitarna UE jest świadczona zgodnie z Konsensusem europejskim w sprawie pomocy humanitarnej z 2007 r.¹⁷, który stanowi, że UE jako podmiot prowadzący działania humanitarne przestrzega zasad: humanitaryzmu, neutralności, bezstronności i niezależności, jak określono w art. 214 Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej oraz w rozporządzeniu w sprawie pomocy humanitarnej (nr 1257/96)¹⁸¹⁹.

W ramach komponentu humanitarnego instrumentu 21 partnerów wdrożyło łącznie 65 projektów w ramach pierwszej i drugiej transzy. Projekty te mają na celu zaspokojenie podstawowych potrzeb, takich jak ochrona, edukacja i opieka zdrowotna uchodźców znajdujących się w najtrudniejszej sytuacji w Turcji. Przyznano i zakontraktowano na pomoc

¹⁵ https://neighbourhood-enlargement.ec.europa.eu/enlargement-policy/turkiye/eu-support-refugees-turkiye_en.

¹⁶ Na ochronę w ramach instrumentu przeznaczono łącznie 352 mln EUR, głównie w formie pomocy humanitarnej. Działania obejmowały rejestrację i weryfikację uchodźców, zwiększenie zdolności instytucjonalnych tureckiego urzędu ds. zarządzania migracjami oraz ukierunkowane interwencje w zakresie ochrony grup szczególnie wrażliwych. Ochronę upowszechniono również w takich obszarach, jak potrzeby podstawowe, opieka zdrowotna i edukacja.

¹⁷ Wspólne oświadczenie Rady i przedstawicieli rządów państw członkowskich.

¹⁸ Rozporządzenie Rady (WE) nr 1257/96 z dnia 20 czerwca 1996 r. dotyczące pomocy humanitarnej.

¹⁹ Pomoc humanitarna Komisji Europejskiej opiera się na rocznych planach wdrażania pomocy dla poszczególnych krajów. Ramy współpracy między Komisją i jej partnerami w dziedzinie pomocy humanitarnej określone są w ramowych umowach finansowo-administracyjnych z organizacjami międzynarodowymi oraz w umowach partnerstwa ramowego z organizacjami pozarządowymi.

humanitarną kwotę blisko 1,4 mld EUR, z której w ramach pierwszej transzy wypłacono 1,4 mld EUR, natomiast w ramach drugiej transzy zakontraktowano kwotę prawie 1,06 mld EUR, z której wypłacono blisko 1,05 mld EUR.

Pomoc rozwojowa służy natomiast zaspokajaniu bardziej długoterminowych potrzeb w dziedzinie opieki zdrowotnej, edukacji i rozwoju społeczno-gospodarczego uchodźców, zwłaszcza w zakresie dostępu do usług publicznych i źródeł utrzymania, a także infrastruktury miejskiej. Koncentruje się również na grupach szczególnie wrażliwych i pozwala uwzględnić aspekt płci w ramach poszczególnych interwencji, np. poprzez ochronę kobiet i dziewcząt przed przemocą seksualną i przemocą ze względu na płeć oraz zapewnienie lepszego dostępu do opieki w zakresie zdrowia seksualnego i reprodukcyjnego.

W ramach komponentu dotyczącego pomocy rozwojowej odnotowano postępy w realizacji 26 projektów, na które podpisano umowy w ramach pierwszej transzy. 15 z tych projektów na łączną kwotę 293 mln EUR wdrożono w ramach regionalnego funduszu powierniczego UE w odpowiedzi na kryzys w Syrii, przy czym kwota ta nie uwzględnia środków zarządzanych bezpośrednio za pośrednictwem IPA²⁰.

Z łącznej kwoty 3,5 mld EUR przeznaczonej na pomoc rozwojową w ramach obu transz na rzecz partnerów wykonawczych wypłacono 3,4 mld EUR²¹. W grudniu 2025 r. przyznano i zakontraktowano na pomoc rozwojową kwotę 1,6 mld EUR. W ramach pierwszej transzy wypłacono 1,6 mld EUR, natomiast w ramach drugiej transzy zakontraktowano kwotę 1,9 mld EUR, z której wypłacono ponad 1,8 mld EUR.

Komponent dotyczący pomocy rozwojowej obejmuje 11 nadal trwających interwencji.

W 2025 r. na wdrażanie instrumentu nadal miały wpływ bardzo wysoka inflacja w Turcji oraz wyzwania związane z kursami walutowymi.

Interwencje podejmowane w ramach instrumentu w poszczególnych obszarach priorytetowych

Postępy w ramach obu transz instrumentu osiągnięte w poszczególnych obszarach priorytetowych są przedstawiane w sprawozdaniach z monitorowania instrumentu²². Odnotowano znaczące osiągnięcia w następujących obszarach priorytetowych:

Edukacja

²⁰ Środkami z IPA w ramach instrumentu zarządza się zgodnie z zasadami działań zewnętrznych zawartymi w części drugiej tytuł IV rozporządzenia finansowego i zasad jego stosowania.

²¹ Kwota ta obejmuje również wydatki w ramach projektów realizowanych przez regionalny fundusz powierniczy UE w odpowiedzi na kryzys w Syrii, które nie zostały jeszcze pokryte z budżetu UE.

²² https://enlargement.ec.europa.eu/enlargement-policy/turkiye/eu-support-refugees-turkiye_en.

Na wsparcie edukacji w ramach instrumentu oraz na dodatkowe wsparcie dla uchodźców przeznaczono łącznie 2,51 mld EUR. W ramach humanitarnego komponentu instrumentu ponad 181 mln EUR przeznaczono na edukację.

Czwarta edycja programu warunkowych transferów pieniężnych na rzecz edukacji (CCTE IV) wspiera zapisywanie i uczęszczanie dzieci-uchodźców do szkół dzięki wypłatom, które co miesiąc są przekazywane rodzinom uchodźców, pod warunkiem że uczniowie regularnie uczęszczają na zajęcia. W 2025 r. w ramach czwartej edycji programu warunkowych transferów pieniężnych na rzecz edukacji udzielono wsparcia na rzecz 540 292 dzieci-uchodźców wymagających szczególnego traktowania za pośrednictwem warunkowych transferów pieniężnych na rzecz edukacji, w zamian za regularne uczęszczanie do szkół publicznych. Łączna liczba dzieci korzystających z pomocy pieniężnej na edukację wyniosła 1 054 173. 49 418 dzieci-uchodźców narażonych na zagrożenia skorzystało z usług ochrony za pośrednictwem ośrodków pomocy społecznej leżących w kompetencji rządu tureckiego i ośrodków społecznych prowadzonych przez turecki Czerwony Półksiężyc. W ramach programu CCTE IV przeprowadzono łącznie 61 318 szkoleń zawodowych.

We wrześniu 2025 r. poziomy pomocy pieniężnej ponownie skorygowano (po przeliczeniu na liry tureckie), aby złagodzić negatywne skutki wysokiej inflacji. Liczba uczniów korzystających z tego programu jednak nieznacznie spadła w ciągu roku ze względu na powroty do Syrii, trudności finansowe i surowe stosowanie przez władze tureckie systemu weryfikacji opartego na adresach. W ramach tego systemu status rodzin objętych tymczasową ochroną, które zmieniły miejsce zamieszkania bez uprzedniej zgody organów (regionalne dyrekcje ds. zarządzania migracjami), został zawieszony, co doprowadziło do wykluczenia ich z programów pomocy społecznej.

W styczniu 2023 r. Ministerstwo Edukacji Narodowej zakończyło wdrażanie drugiej fazy przewodniego programu w ramach instrumentu (Promowanie integracji dzieci syryjskich w tureckim systemie szkolnictwa II – PIKTES II) o łącznym budżecie 400 mln EUR. Program ten kontynuowano za pośrednictwem programu PIKTES+²³ o łącznym budżecie 300 mln EUR finansowanym w ramach dodatkowej pomocy dla uchodźców w Turcji, który zakończono w październiku 2025 r. W styczniu 2025 r., aby umożliwić wypłacanie wynagrodzeń nauczycielom, PIKTES+ uzupełniono nową umową o wartości 80 mln EUR, PIKTES+, część II. We wrześniu 2025 r. tytuł tej umowy zmieniono na PIKTES IV, a jej wartość podniesiono o 160 mln EUR, co daje łączną kwotę 240 mln EUR. W 2026 r. kwota ta zostanie uzupełniona łącznie o kolejne 180 mln EUR, w związku z czym całkowita wartość umowy PIKTES IV wyniesie 420 mln EUR.

Ogólnym celem pomocy UE dla uchodźców w tym obszarze priorytetowym nadal jest objęcie wszystkich dzieci-uchodźców tureckim systemem kształcenia formalnego, uzupełnione o działania służące dotarciu do dzieci nieuczęszczających do szkoły i stworzeniu bezpiecznych ścieżek kształcenia, a także poprawie efektów uczenia się. W roku szkolnym 2024/2025

²³ Promowanie edukacji włączającej dla dzieci w tureckim systemie szkolnictwa (PIKTES+).

w całej Turcji 938 610 dzieci-uchodźców zostało zapisanych na zajęcia w ramach kształcenia formalnego. Oznacza to, że ponad 225 000 dzieci pozostaje poza systemem edukacji, co stanowi utrzymującą się lukę w dostępie do kształcenia (Ministerstwo Edukacji Narodowej Turcji, 2025 r.). Skala zapisów wywarła również znaczną presję na turecki system edukacji publicznej, który musiał przyjąć te osoby uczące się, dokonując znacznych inwestycji w infrastrukturę edukacyjną, kadre nauczycielską i usługi wsparcia.

Liczba uczniów-uchodźców i uczniów ze społeczności przyjmującej otrzymujących wspierane w ramach instrumentu stypendia na naukę w placówkach kształcenia i szkolenia technicznego i zawodowego lub w instytucjach szkolnictwa wyższego osiągnęła 72 331. Większość z tych uczniów stanowili uchodźcy, przy czym zachowano równowagę płci. Dzięki projektom, które od początku funkcjonowania instrumentu wspierały szkolnictwo wyższe, stypendia przyznano 7 156 studentom: 4 337 z nich to Syryjczycy, 178 to studenci niebędący Syryjczykami i 2 641 to studenci z Turcji.

W ramach instrumentu nadal wspierano również rozwój infrastruktury edukacyjnej i przyczyniono się do zmniejszenia przepełnienia szkół. Odnotowano znaczny postęp w zakresie liczby zmodernizowanych i ukończonych placówek edukacyjnych. Dużym osiągnięciem w zakresie modernizacji było zainstalowanie 8 700 tablic interaktywnych w szkołach podstawowych i średnich. Do tej pory dzięki wsparciu w ramach instrumentu zmodernizowano ponad 17 726 obiektów.

Ponadto w ramach projektów „Edukacja dla wszystkich w czasach kryzysu” i „Infrastruktura edukacyjna na rzecz odporności” wybudowano 214 szkół i rozpoczęto świadczenie usług edukacyjnych. Zainstalowane na dachach szkół panele fotowoltaiczne generują energię dla 50 szkół, a w 41 szkołach ukończono realizację projektów służących poprawie efektywności energetycznej.

W 2024 r. podpisano umowy w sprawie pomocy w odbudowie infrastruktury edukacyjnej w Turcji po trzęsieniach ziemi, które miały miejsce w lutym 2023 r. Celem tego finansowania jest zwiększenie dostępu do edukacji zarówno dla uchodźców, jak i społeczności przyjmujących.

Ochrona

Na wsparcie ochrony w ramach instrumentu oraz na dodatkowe wsparcie dla uchodźców, głównie za pośrednictwem projektów objętych komponentem humanitarnym, przeznaczono łącznie 392 mln EUR.

Komponent humanitarny instrumentu wspiera proces rejestracji i weryfikacji uchodźców, aby umożliwić im uregulowanie statusu w Turcji oraz ułatwić im dostęp do usług. Wspiera działania rejestracyjne tureckiego urzędu ds. zarządzania migracjami i zwiększa jego zdolności instytucjonalne i techniczne. Oprócz pojedynczych interwencji w zakresie ochrony, mających na celu zniwelowanie luk oraz reagowanie na konkretne potrzeby i sytuację osób zagrożonych,

ochrona została uwzględniona także w pozostałych filarach strategii reagowania humanitarnego (potrzeby podstawowe, opieka zdrowotna i edukacja). Ogólnym celem jest skuteczniejsze rozwiązanie kwestii podatności uchodźców na zagrożenia, uregulowanie ich statusu i włączenie ich w szerszą sieć usług publicznych oraz usług świadczonych przez ONZ/NGO. W okresie sprawozdawczym pomoc nadal koncentrowała się na najbardziej wrażliwych grupach (np. sezonowych pracownikach migrujących zatrudnionych w rolnictwie, kluczowych grupach uchodźców²⁴). Ponadto projekty finansowane z regionalnego funduszu powierniczego Unii Europejskiej w odpowiedzi na kryzys w Syrii obejmowały udzielenie wsparcia w zakresie przyjmowania uchodźców w ośrodkach gminnych oraz kierowania uchodźców znajdujących się w najtrudniejszej sytuacji do odpowiednich placówek.

Opieka zdrowotna

Na wsparcie opieki zdrowotnej w ramach instrumentu oraz na dodatkowe wsparcie dla uchodźców przeznaczono łącznie 1,24 mld EUR.

Głównym filarem finansowania w ramach instrumentu jest projekt SIHHAT wspierający zdrowie migrantów w Turcji. Projekt został sfinansowany z czterech następujących po sobie przydziałów środków: 300 mln EUR w 2016 r., 210 mln EUR w 2020 r., 210 mln EUR w 2023 r. i 50 mln EUR w 2024 r. SIHHAT wspiera tureckie Ministerstwo Zdrowia w jego działaniach na rzecz zapewnienia bezpłatnego i sprawiedliwego dostępu do opieki zdrowotnej dla wszystkich uchodźców. Łącznie w 32 prowincjach działają 182 ośrodki opieki zdrowotnej dla migrantów, a w placówkach wspieranych przez UE pracuje 3 500 pracowników służby zdrowia, z których ponad 76 % pochodzi z Syrii. Wdrażanie SIHHAT III będzie kontynuowane do końca 2026 r. W ramach projektu SIHHAT III zapewniono kontynuację usług opieki zdrowotnej dla uchodźców dzięki dodatkowemu wsparciu UE w wysokości 190 mln EUR w latach 2026 i 2027.

Dwa szpitale sfinansowane w ramach instrumentu – Dörtyol/Hatay i Kilis – zostały w pełni uruchomione w 2022 r. i odegrały kluczową rolę w świadczeniu niezbędnych usług opieki zdrowotnej po trzęsieniach ziemi w 2023 r., kiedy to zwiększono liczbę łóżek w obu szpitalach do 400. Ponadto w ramach instrumentu, jako uzupełnienie SIHHAT, w dalszym ciągu buduje się i odnawia ośrodki opieki zdrowotnej dla migrantów, dostarcza sprzęt medyczny oraz zestawy dla matek, a także odnawia oddziały fizjoterapii i rehabilitacji. W 2025 r. rozpoczęto budowę 26 ośrodków zdrowia i dostarczono sprzęt medyczny o wartości 8,1 mln EUR na rzecz 59 szpitali.

Jeżeli chodzi o wsparcie humanitarne, nadal udziela się kompleksowej pomocy ratującej życie uchodźcom z niepełnosprawnościami znajdującym się w trudnej sytuacji w Reyhanlı/Hatay i Gaziantep. Obejmuje ona bezpośrednie usługi rehabilitacji fizycznej, wsparcie w zakresie

²⁴ Należą do nich uchodźcy przebywający w prowincjach najbardziej dotkniętych trzęsieniami ziemi w 2023 r. oraz szczególnie wrażliwe grupy uchodźców i migrantów o szczególnych potrzebach w zakresie ochrony (np. jednoosobowe gospodarstwa domowe, osoby z niepełnosprawnościami, osoby, które doświadczyły przemocy ze względu na płeć, osoby LGBTIQ+), w tym około 300 000 dzieci nieuczęszczających do szkoły.

zdrowia psychicznego i wsparcie psychospołeczne, a także dostarczanie protez, ortez i innych urządzeń wspomagających.

Infrastruktura miejska

Na wsparcie infrastruktury miejskiej w ramach instrumentu oraz na dodatkowe wsparcie dla uchodźców przeznaczono łącznie 509 mln EUR.

Wsparcie w ramach instrumentu obejmuje szereg gmin, którym zapewnia się podstawowe usługi komunalne, obejmujące dostawy wody i usługi sanitarne oraz gospodarowanie odpadami stałymi. Wsparciem objęta jest również infrastruktura lokalna dzięki zapewnieniu usług rekreacyjnych. Jeżeli chodzi o obiekty rekreacyjne, ukończono 23 obiekty (centra młodzieżowe, boiska piłkarskie i korty tenisowe), a na budowę kolejnych ośmiu kompleksów sportowych mają zostać rozpisane przetargi w kwietniu 2026 r. Zakończono budowy w ramach 13 dużych umów dotyczących infrastruktury wodociągowej i infrastruktury gospodarowania odpadami stałymi (zarządzanej przez Bank Światowy) w prowincjach Adana, Konya, Kahramanmaraş, Kayseri i Osmaniye. Kolejne trzy zamówienia na wodociągi (zarządzane przez Agence Française de Développement) zostały zrealizowane w Gaziantep i Şanlıurfa, natomiast trwa realizacja innych projektów w Kilis, Şanlıurfa, Gaziantep, Mersin, Mardin, Adıyaman, Malatya i Hatay.

Podstawowe potrzeby i wsparcie społeczno-gospodarcze

Na podstawowe potrzeby i wsparcie społeczno-gospodarcze w ramach instrumentu oraz dodatkowego wsparcia dla uchodźców przeznaczono łącznie 4,38 mld EUR.

Interwencje w tym obszarze priorytetowym mają na celu wsparcie zaspokojenia podstawowych potrzeb uchodźców znajdujących się w najtrudniejszej sytuacji oraz zwiększenie ich odporności i samodzielności. Dzięki temu możliwe będzie stopniowe uniezależnienie się od pomocy społecznej i zwiększenie samodzielności oraz zyskanie źródeł utrzymania.

W ramach pomocy z instrumentu na zaspokojenie podstawowych potrzeb ponad 2,6 mln uchodźców otrzymało wsparcie umożliwiające im godne życie. Do lipca 2023 r. większości wsparcia udzielano za pomocą siatki bezpieczeństwa socjalnego w sytuacjach nadzwyczajnych (ESSN), czyli programu pomocy społecznej, w ramach którego co miesiąc przekazywano pomoc pieniężną za pomocą systemu kart debetowych do ponad 1,6 mln uchodźców będących beneficjentami tego programu.

W ramach drugiej transzy instrumentu zakończono wdrażanie dotacji bezpośredniej w wysokości 245 mln EUR we współpracy z Ministerstwem Rodziny i Opieki Społecznej. Dotacja ta pozwoliła na zapewnianie comiesięcznego wsparcia finansowego osobom znajdującym się w najtrudniejszej sytuacji, porównywalnego z pomocą społeczną zapewnianą w ramach tureckiego systemu zabezpieczenia społecznego, czyli na realizację programu

uzupełniającego ESSN (C-ESSN). Projekt ten był realizowany równocześnie z ESSN i zapewnił wsparcie dla gospodarstw domowych, w których żyją osoby samotnie wychowujące dzieci, osoby starsze oraz osoby z niepełnosprawnościami (w tym poważnymi niepełnosprawnościami). W 2024 r. kontynuację programów C-ESSN i ESSN zapewniono w ramach dodatkowego wsparcia dla uchodźców o wartości 3 mld EUR uruchomionego na lata 2021–2023²⁵ poza ramami instrumentu. Od tego czasu oba programy połączono w ramach jednej umowy. W lipcu 2023 r. z Ministerstwem Rodziny i Opieki Społecznej podpisano ten nowy program pomocy pieniężnej – „Siatka bezpieczeństwa socjalnego dla uchodźców w Turcji (SSN)” (781 mln EUR). Interwencja ta oznaczała przekształcenie siatki bezpieczeństwa socjalnego w sytuacjach nadzwyczajnych (ESSN) z pomocy humanitarnej w długoterminową pomoc rozwojową. Obecny program (SSN), którego budżet wzrósł do 906 mln EUR w listopadzie 2025 r., pomaga prawie milionowi uchodźców zaspokoić ich podstawowe codzienne potrzeby. Zaobserwowano znaczny spadek liczby beneficjentów w wyniku dobrowolnych powrotów i aktualizacji metodyki ukierunkowywania pomocy. Chociaż w styczniu 2025 r. liczba przypadków SSN wyniosła około 1,4 mln, do grudnia 2025 r. spadła do 972 000: oznacza to spadek o ponad 40 %.

Dodatkowe wsparcie społeczno-gospodarcze nadal jest przekazywane uchodźcom w celu ułatwienia im dostępu do rynku pracy. Strategia UE w tym obszarze priorytetowym obejmuje zarówno podaż, jak i popyt na rynku pracy. Główne rodzaje wsparcia obejmują kształcenie i szkolenie techniczne i zawodowe, krótkoterminowe szkolenia zawodowe, w tym szkolenia w miejscu pracy, szkolenia w zakresie umiejętności miękkich, doradztwo zawodowe i usługi wsparcia, a także wsparcie w zakresie ubiegania się o zezwolenia na pracę.

Około 85 000 uczestników zapisało się na krótkoterminowe kursy szkoleniowe w zakresie rozwoju umiejętności zawodowych, a ukończyło je 78 500 osób (połowa z nich to kobiety). Ponadto przedsiębiorstwa utworzone lub rozbudowane przy wsparciu UE stworzyły ponad 37 000 nowych lub ulepszonych miejsc pracy²⁶.

Drugi główny komponent programu koncentruje się na zakładaniu nowych przedsiębiorstw i rozszerzaniu działalności już istniejących przedsiębiorstw za pomocą wsparcia materialnego i niematerialnego w celu poprawy formalnego tworzenia miejsc pracy. Projekty „Wspieranie zatrudnienia” i „Wejście na rynek pracy” (ÍSDEP I i ÍSDEP II), realizowane we współpracy z Turecką Agencją Pośrednictwa Pracy (İŞKUR) i Dyrekcją Generalną ds. Międzynarodowej Siły Roboczej (DG ILF) Ministerstwa Pracy i Opieki Społecznej, koncentrują się na zwiększeniu skali formalnego zatrudnienia wśród uchodźców i członków społeczności przyjmujących. ÍSDEP I pomyślnie zakończono w 2024 r. Oferuje on dotacje dla

²⁵ Decyzja wykonawcza Komisji z dnia 4 listopada 2022 r. w sprawie indywidualnego środka na rzecz zapewnienia wsparcia pieniężnego uchodźcom znajdującym się w najtrudniejszej sytuacji w Turcji na lata 2022 i 2023 (C(2022) 7822) oraz decyzja wykonawcza Komisji z dnia 7 grudnia 2022 r. w sprawie finansowania indywidualnego środka na rzecz kontynuacji wsparcia w zakresie podstawowych potrzeb oraz przejścia na źródła utrzymania dla uchodźców w Turcji w 2022 r. (C(2022) 8887).

²⁶ Dane WB ÍSDEP II (IPA/2020/417-830) są wyłączone ze względu na problemy związane z niedokładnością danych, które SUMAR próbuje rozwiązać.

przedsiębiorców, w tym szkolenia w zakresie przedsiębiorczości, a także materialne i niematerialne wsparcie zarówno dla uchodźców, jak i społeczności przyjmujących, mając na celu tworzenie miejsc pracy w ścisłej współpracy z turecką Organizacją ds. Rozwoju Małych i Średnich Przedsiębiorstw (KOSGEB) i Tureckim Bankiem Rozwoju i Inwestycji (TKYB).

Projekty „Wzmocnienie zdolności w zakresie przedsiębiorczości na rzecz zrównoważonej integracji społeczno-gospodarczej” (ENHANCER) oraz „Przedsiębiorczość społeczna, upodmiotowienie społeczne i spójność społeczna w społeczności uchodźców i społecznościach przyjmujących w Turcji” mają ten sam cel i są realizowane we współpracy z Ministerstwem Przemysłu i Technologii. Realizowane są również dodatkowe projekty dotyczące zatrudnienia w rolnictwie, szkolenia zawodowego i przygotowania zawodowego. W 2024 r. podpisano kolejne umowy w zakresie wsparcia społeczno-gospodarczego. Obejmują one umowy mające na celu poprawę trwałych źródeł utrzymania i formalnego zatrudnienia uchodźców i społeczności przyjmujących na obszarach dotkniętych trzęsieniami ziemi w lutym 2023 r.

Zarządzanie migracjami

Na wsparcie zarządzania migracjami w ramach instrumentu oraz na dodatkowe wsparcie dla uchodźców przeznaczono łącznie 1,19 mld EUR²⁷.

Zakończono dwa projekty finansowane w ramach pierwszej transzy na łączną kwotę 80 mln EUR. Pierwszy projekt służył zapewnieniu wsparcia UE we wzmacnianiu zdolności tureckiej straży przybrzeżnej do przeprowadzania operacji poszukiwawczo-ratowniczych, a drugi projekt miał na celu wsparcie tureckiego urzędu ds. zarządzania migracjami w zarządzaniu powrotami z UE.

W 2024 r. kontynuowano realizację trzech projektów o wartości 30 mln EUR w ramach dodatkowego wsparcia dla uchodźców, mających na celu: (i) zwiększenie zdolności tureckiego urzędu ds. zarządzania migracjami w zakresie przeciwdziałania nielegalnej migracji; (ii) poprawę współpracy między służbami agencji zarządzania granicami w portach lotniczych; oraz (iii) dalsze zapewnianie wsparcia operacyjnego na rzecz zarządzania ośrodkami detencyjnymi.

Umowa o wartości 220 mln EUR na projekt pod nazwą „Wzmocnienie wschodnich i południowo-wschodnich granic Turcji, w tym lądowych przejść granicznych” (SAFE), podpisana w grudniu 2023 r., jest wdrażana od 2024 r. Jej celem jest dalsze wzmocnienie zarządzania wschodnimi i południowo-wschodnimi granicami Turcji poprzez zainstalowanie nowoczesnego sprzętu komunikacyjnego i nadzorującego oraz inteligentnego sprzętu oświetleniowego.

²⁷ Kwota ta nie obejmuje 150 mln EUR przeznaczonych w ramach instrumentów HOME.

Na podstawie decyzji w sprawie finansowania z 2024 r. w ramach dodatkowego wsparcia dla uchodźców 398 mln EUR przydzielono na wsparcie zdolności Turcji w zakresie zarządzania migracjami i granicami. Pomoc ta koncentruje się na: (i) dobrowolnych powrotach do krajów pochodzenia; (ii) wzmocnieniu procedur ochrony międzynarodowej i tymczasowej; (iii) zapobieganiu przemytowi migrantów; (iv) bezpieczeństwie granic lądowych i morskich; (v) legalnej migracji; oraz (vi) dodatkowym finansowaniu w wysokości 50 mln EUR przeznaczonym na SAFE. Całość kwoty 398 mln EUR zakontraktowano w 2025 r.

Obejmowała ona rozpoczęty w sierpniu 2025 r. projekt o wartości 95 mln EUR wzmacniający krajowe mechanizmy dobrowolnych, bezpiecznych, godnych i uporządkowanych powrotów do Syrii. Realizowany przez UNHCR projekt: (i) zwiększa zdolności urzędu ds. zarządzania migracjami do rozpatrywania spraw dotyczących dobrowolnych powrotów zgodnie z normami międzynarodowymi; (ii) rozszerza zakres niezależnego monitorowania powrotów przez UNHCR; oraz (iii) zapewnia jednorazową pomoc w transporcie Syryjczykom, którzy wystąpili o dobrowolny powrót (ok. 190 000 osób w ciągu trzech lat, do sierpnia 2028 r.). Według stanu na grudzień 2025 r. 16 752 osoby powracające otrzymały w ramach projektu pomoc pieniężną na opłacenie kosztów podróży.

Ponadto w decyzji w sprawie finansowania przyjętej w 2025 r. przewidziano: (i) pierwsze zwiększenie środków (150 mln EUR) na interwencję pilotażową w celu ułatwienia bezpiecznych, uporządkowanych, dobrowolnych i godnych powrotów syryjskich uchodźców; oraz (ii) drugie zwiększenie środków SAFE (161 mln EUR) w celu zakończenia instalacji wszystkich systemów nadzoru wzdłuż granic Turcji zarówno z Iranem, jak i Irakiem. Zakończenie projektu SAFE zaplanowano na koniec 2028 r., a jego łączny budżet wynosi 431 mln EUR, uwzględniając ostatnie zwiększenie środków.

Aspekty płci w projektach realizowanych w ramach instrumentu

Działania w ramach instrumentu w dalszym ciągu są realizowane zgodnie z trzecim unijnym planem działania w sprawie równości płci pod hasłem „wspólne dążenie do świata, w którym panuje równość płci, na lata 2021–2025”. Propagowanie, ochrona i przestrzeganie praw człowieka w odniesieniu do kobiet i dziewcząt w całej ich różnorodności, promowanie równości płci oraz wzmocnienie pozycji kobiet i dziewcząt pozostały priorytetami w 2025 r. Kwestie związane z płcią uwzględniono we wszystkich projektach w ramach instrumentu i są one na bieżąco monitorowane za pomocą zdezagregowanych danych (76 wskaźników).

Instrument znacznie zwiększył szanse kobiet na zatrudnienie – ponad 39 000 kobiet ukończyło krótkoterminowe szkolenia w zakresie umiejętności zawodowych, około 68 000 kobiet skorzystało z usług doradztwa w zakresie zatrudnienia, a ponad 4 tys. przedsiębiorstw prowadzonych przez kobiety otrzymało wsparcie doradcze lub finansowe. W ramach instrumentu zorganizowano kursy języka tureckiego dla uchodźczyń, które ukończyło około 37 000 dorosłych uchodźczyń. Ponadto około 55 000 dziewczynek-uchodźczyń korzystało z edukacji przedszkolnej zapewnionej dzięki projektom finansowanym w ramach instrumentu, a 38 000 uczennic przyznano stypendia edukacyjne. Ponad dwie trzecie nauczycieli i pracowników oświaty zaangażowanych w ramach instrumentu stanowią kobiety. Z programu

przekazów pieniężnych (SSN) korzysta obecnie 700 000 uchodźczyń. Ponadto rodziny 200 000 uczennic otrzymują obecnie warunkowe środki pieniężne przeznaczone na wsparcie kształcenia (CCTE). Około 700 000 uchodźczyń skorzystało z usługi ukierunkowanej ochrony innych niż programy przekazów pieniężnych, a około miliona uchodźczyń skorzystało z usług ochrony w ramach projektów finansowanych z instrumentu.

5. Monitorowanie, ocena i audyt

W 2025 r. sprawozdawczość na temat osiągnięć w ramach instrumentu nadal opierała się na ramach wyników instrumentu²⁸ oraz teorii zmian instrumentu²⁹. Czternaste sprawozdanie z monitorowania instrumentu opublikowano w styczniu 2026 r. i jest ono dostępne na stronie internetowej Komisji³⁰.

Pod koniec 2024 r. Komisja podpisała nową umowę (SUMAR), aby zapewnić kontynuację systemu monitorowania instrumentu i zarządzania danymi w ramach instrumentu, ustanowionego na podstawie pierwszej umowy o pomoc techniczną (SUMAF)³¹. Pierwotna umowa SUMAF³² wygasła w grudniu 2024 r. W trakcie jej realizacji przeprowadzono 127 misji monitorujących (obejmujących cztery misje ad hoc), natomiast w 2025 r. zakończono 20 misji w ramach nowej umowy SUMAR. W pierwszym roku obowiązywania umowy wszystkie wyniki SUMAR osiągnięto w przewidzianym czasie i z zapewnieniem wymaganej jakości. Przez cały 2025 r. delegatura Unii w Turcji i SUMAR przeprowadziły łącznie siedem wizyt monitorujących w ośrodkach detencyjnych w ramach dotacji operacyjnej dla urzędu ds. zarządzania migracjami³³.

W kwietniu 2024 r. Europejski Trybunał Obrachunkowy przeprowadził drugą kontrolę wykonania zadań dotyczącą instrumentu. Sprawozdanie z kontroli, zawierające ustalenia i zalecenia Trybunału oraz odpowiedzi Komisji, zostało opublikowane 24 kwietnia 2024 r. i jest dostępne w internecie³⁴. Głównym zaleceniem Trybunału było to, aby Komisja poprawiła sposób pomiaru wpływu projektów realizowanych w ramach instrumentu oraz rozpoczęła dyskusję z państwami członkowskimi i władzami tureckimi na temat sposobów zapewnienia trwałości tych projektów.

²⁸ https://neighbourhood-enlargement.ec.europa.eu/document/download/23babb53-e316-4361-b373-78f0ce1d663e_en?filename=EU%20support%20to%20Refugees%20in%20TR_Results%20Framework.pdf.

²⁹ https://neighbourhood-enlargement.ec.europa.eu/document/download/99c1bfa3-1853-42ff-ae3b-59622f7bdab1_en?filename=EU%20support%20to%20refugees%20in%20TR_Theory%20of%20Change%202024.pdf.

³⁰ https://enlargement.ec.europa.eu/enlargement-policy/turkiye/eu-support-refugees-turkiye_en.

³¹ Pomoc techniczna na rzecz monitorowania wyników wsparcia UE dla uchodźców w Turcji – IPA/2024/461-735.

³² Pomoc techniczna na rzecz wsparcia monitorowania działań finansowanych w ramach Instrumentu Pomocy dla Uchodźców w Turcji – IPA/2021/429-105 (addendum VI do umowy IPA/2018/393-877).

³³ Delegatura Unii w Turcji odwiedziła ośrodek detencyjny Adana w marcu 2025 r. i ośrodek detencyjny Aydin we wrześniu 2025 r. Ustalenia z wizyt zostały przekazane władzom tureckim.

³⁴ https://www.eca.europa.eu/ECAPublications/SR-2024-06/SR-n-06_EN.pdf.

We wrześniu/październiku 2025 r., przy wsparciu służb SUMAR, przeprowadzono badanie oceny skuteczności na szczeblu prowincji w ramach 38 sesji grup dyskusyjnych i 25 wywiadów z kluczowymi informatorami w wielu prowincjach w celu pomiaru wyników instrumentu. Delegacja zwróciła się o dane z poprzednich projektów PIKTES, a także prowadzi rozmowy z Ministerstwem Edukacji Narodowej na temat sposobów usprawnienia systemu danych w ramach trwającego projektu PIKTES. Dostęp uchodźców do podstawowych usług jest utrzymywany dzięki uzupełnieniu umów o dotacje bezpośrednie zawartych z odpowiednimi ministerstwami.

W 2024 r. Komisja zleciła niezależną ocenę końcową instrumentu, która została zakończona pod koniec 2025 r. W ramach oceny przeanalizowano skuteczność, adekwatność, spójność i trwałość instrumentu, ze szczególnym uwzględnieniem drugiej transzy. Sprawozdanie³⁵ zawiera cenne zalecenia dotyczące planowania i wdrażania unijnej pomocy dla uchodźców w Turcji i poza nią.

W ocenie stwierdzono, że instrument zapewnił kompleksową i dobrze skoordynowaną reakcję UE, osiągając znaczące rezultaty w odniesieniu do uchodźców i społeczności przyjmujących w sektorach priorytetowych, w szczególności w zakresie ochrony, podstawowych potrzeb, edukacji i zdrowia. Podkreślono w niej również elastyczność instrumentu w dostosowywaniu się do przedłużającego się i zmieniającego się kryzysu. Jednocześnie w ocenie wskazano na wyzwania związane z zapewnieniem trwałości rezultatów, w szczególności w obszarze źródeł utrzymania i długoterminowego włączenia społeczno-gospodarczego, a także na potrzebę dalszego zwiększania trwałości interwencji i działań informacyjnych skierowanych do grup znajdujących się w najtrudniejszej sytuacji.

6. Komunikacja i eksponowanie działań

W 2025 r. kontynuowano działania mające na celu zwiększenie widoczności działań realizowanych w ramach instrumentu oraz poprawę widoczności pomocy, której UE udziela Turcji w przyjmowaniu uchodźców. W kontekście utrzymującej się negatywnej oficjalnej retoryki i negatywnych nastrojów społecznych wobec uchodźców w tym okresie działania koncentrowały się na pomocy UE dla uchodźców i społeczności przyjmujących po trzęsieniach ziemi w lutym 2023 r. Przykłady przedmiotowych działań przedstawiono poniżej.

W styczniu 2025 r. komisarz UE do spraw równości oraz gotowości i zarządzania kryzysowego Hadja Lahbib zorganizowała wizyty w miejscach objętych projektami związanymi z Instrumentem Pomocy dla Uchodźców w Turcji w Ankarze, a także w regionie dotkniętym trzęsieniem ziemi.

W kwietniu 2025 r., podczas polskiej prezydencji i we współpracy z Ambasadą Polski w Ankarze, zorganizowano wizytę prasową w Warszawie z udziałem znanych tureckich

³⁵ https://enlargement.ec.europa.eu/final-evaluation-facility-refugees-turkey_en.

dziennikarzy. Wizyta obejmowała dyskusje na temat migracji oraz wizytę w siedzibie Fronteksu.

W maju 2025 r. w Gaziantep zorganizowano szereg wydarzeń z okazji Dnia Europy, w tym przyjęcie w Muzeum Zeugma oraz stworzenie muralu przez tureckiego artystę w celu podkreślenia ścisłej współpracy między UE a Turcją. Następnie odbyła się kolejna seria wydarzeń w Brukseli: na publicznej wystawie przed budynkiem Parlamentu Europejskiego zaprezentowano przykłady udanych działań, zdjęcia i nagrania wideo przygotowane przez delegację. Wystawa trwała do 20 czerwca, czyli do Światowego Dnia Uchodźcy. W dniach 18–20 czerwca przeprowadzono wizytę prasową, a szef delegatury i przedstawiciele Turcji wzięli udział w zorganizowanym przez siebie przyjęciu.

Z okazji inauguracji, która odbyła się 11 lipca w Muzeum Erimtan, wydano również album opisujący przykłady udanych działań związanych z pomocą udzielaną uchodźcom.

7. Wnioski i dalsze działania

W 2025 r. kontynuowano wdrażanie instrumentu. Do końca 2020 r. zakontraktowano pełny budżet operacyjny instrumentu, a do końca 2025 r. wypłacono łącznie 5,9 mld EUR. Do 2029 r. będzie nadal realizowanych łącznie 11 projektów. Dodatkowa pomoc dla uchodźców przyznana na lata 2025–2027 jest dalej wdrażana i ma na celu zapewnienie trwałości wielu osiągnięć instrumentu.

Kolejne etapy obejmują:

- *dalsze skuteczne wdrażanie wszystkich projektów na rzecz uchodźców i społeczności przyjmujących, zgodnie z zasadami należytego zarządzania finansami;*
- *dalsze rozwijanie działań komunikacyjnych dotyczących uchodźców;*
- *programowanie dodatkowego wsparcia w wysokości 195 mln EUR dla uchodźców i społeczności przyjmujących w ramach budżetu na 2027 r. w celu zapewnienia trwałości osiągnięć instrumentu;*
- *dalsze monitorowanie potrzeb uchodźców w Turcji.*